

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА
ИНСТИТУЦИОНАЛНИ
БАРИЕРИ ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Национален доклад

България

Project information

Project acronym: SERCo
Project title: Social Entrepreneurship for Roma Communities
Agreement number: JUST/2014/RDIS/AG/DISC/8096
Project website: www.serco-project.eu
Authoring partner:
Report version: **1.0**
Date of preparation:

Document history:

Date	Version	Author(s)	Description
	1.0		

©SERCo – Социално предприемачество в ромска общност 2016. С подкрепата на Програма Равенство и Гражданство на Европейския съюз.

Table of contents

Въведение	4
1. Социално предприятие в България	5
1.1 Определение.....	5
1.2 Основни характеристики.....	5
1.3 Поле на дейност.....	6
1.4 Примери за социално предприемачество	7
2. Видове социални предприятия	7
3. Предимства на социалните предприятия.....	9
3.1 Законови разпоредби.....	9
3.2 Процедура за стартиране на социално предприятие	10
4. Препоръки за насърчаване на социално предприемачество.....	11
4.1 Ромска общност	11
5. Заключение	13
Библиография	13

Въведение

Този национален доклад е опит да определи правната рамка за дейността на социалните предприятия. Основната му цел е да постави първите стъпки към преодоляване на всякакви институционални бариери срещу насърчаването на социалното предприемачество в България.

Липсата на информация за процесите, необходими за развитието на социалните предприятия е често пречка и извинение за отказване от идеята за развитие на социално предприятие. Поради тази причина, този доклад ще предостави процеса и стъпките, които да доведат до създаването на едно социално предприятие. По-конкретно, докладът ще анализира въпроси, като например:

- Основни характеристики на социалното предприятие, функции, бизнес зони с позоваване на конкретни примери,
- Анализ на различните видове социални предприятия и техните основни характеристики,
- Предимства на социалното предприятие в сравнение с други видове бизнес,
- Правилник за създаване на социално предприятие, в съответствие с приложимото право,
- Анализ "Стъпка по стъпка" на процеса на създаване на социално предприятие,
- Препоръки за правилното създаване на социално предприятие в ромските общности.

Посочените по-горе въпроси ще бъдат анализирани в рамките на действащото законодателство на социалното предприемачество и ще доведат до полезни изводи за развитието на социалното предприемачество в България. Като се има предвид, че процесът на създаване на социално предприятие отнема време, докладът ще покаже правилните стъпки за създаването му, така че бенефициентите да бъдат окуражени, при наличие на трудности.

1. Социално предприятие в България

1.1 Определение

В България не съществува общоприета дефиниция на термина "социално предприятие". Въпреки това, то може да се идентифицира като юридическо лице, водено от социална цел. Това е различен начин на икономическа активност (правена на бизнес), който смесва изобретателност на бизнес със социална мисия; представлява успешна комбинация и баланс на социални и икономически цели. Социалното предприемачество представлява дейности, насочени към решаването на обществените проблеми, които в същото време носят доходи на предприемача. Това е баланс между организациите с нестопанска цел и бизнеса, тъй като тя може да бъде самоиздържаща се и носеща печалба и в същото време да спомага за преодоляване на социалните трудности.

От социална гледна точка, във връзка с неспособността на държавата да разработи ефективни политики за социално включване, социалното предприятие се разглежда като силен инструмент за борба срещу социалното изключване, което е в състояние да покрие нуждите, произтичащи от безработицата и бедността.

1.2 Основни характеристики

Развитието на работната среда е първата голяма икономическа полза на социалното предприемачество и най-очевидната от тях, която тосподеля с други предприемачи и фирми: създаването на нови работни места.

Социалните предприятия разработват и осъществяват иновации важни за социалното и икономическо развитие и в същото време предлагат нови продукти и услуги.

След икономическия капитал, една от най-важните стоки, създадени от социални предприятия е на социалния капитал. Този термин се отнася до институциите, взаимоотношенията и правилата, които определят количеството и качеството на социалните отношения в обществото.

Социалното предприемачество е благоприятно за развитието на по-равноправно общество, като се съсредоточава върху социални проблеми и се опитва да постигне постоянен устойчив ефект чрез социалната си мисия, а не търси печалба.

Социалното предприемачество преодолява бариерата между бизнеса и публичния сектор. То е свързано с "идеална цел" или "третия" сектор, както и с концепцията за "социална икономика", която набляга на цели, които да служат на обществото като цяло, а не само да носят дивиденди на компанията.

Ключови характеристики на социалните предприятия са:

- Социалност: контекст, процес и / или действие, които са в обществена полза;
- Иновация: създаване на нови идеи и модели, които отговарят на социалните и екологични проблеми;
- Пазарна ориентация: ориентирана към бъдещето перспектива, насочена към конкуренция и ефективност, което води до по-голяма отговорност и сътрудничество между различните сектори.

Социалните предприятия са водени предимно от идеи и мисия (не само от печалбата), като по този начин те са склонни да реинвестират печалбите в повишаване на тяхното социално въздействие. Повечето от социалните предприятия в България имат правен статут на юридически лица с нестопанска цел. Въпреки това, те често се комбинират и с друг статут.

1.3 Поле на дейност

Основната област на дейностите на социалните предприятия в България са различни видове публични социални услуги, здравеопазването и образованието.

Социалните услуги са дейности, фокусирани към подпомагане на уязвимите групи, за да имат по-добър живот и да бъдат успешно включени в обществото. Една от най-важните области на социалните услуги е работата с деца в нужда.

Здравните услуги - организациите, действащи като социални предприятия в тази област обикновено предоставят основни медицински услуги, като например измерване на кръвното налягане, психологическа подкрепа, анонимно консултиране и др ...

Образование - Тази специфична социална дейност е фокусирана върху наемането на хора от уязвими групи или с увреждания, които да бъдат обучители или да организират обучения за други хора с увреждания.

Други услуги и дейности - консултации, производство и продажба на стоки и др ...

Чрез социалното предприятие юридическите лица с нестопанска цел успяват да постигнат определен социален ефект върху хората от уязвимите групи, със специален фокус върху ромите, с цел подобряване качеството им на живот и преодоляване на социалната им изолация.

В тази връзка, дейността на социалните предприятия може да бъде определена като изключително важна за подпомагане на държавата в определянето на политиката за социално включване на уязвими и / или маргинализирани групи.

1.4 Примери за социално предприемачество

“Норе Soap” Работилница – социално предприятие за производство на сапун. В работилницата са ангажирани предимно младежи с увреждания.

Сдружение „Самаряни“ е едно от първите социални предприятия в България. Техният продукт „лъжичка мед“ подкрепя жени и деца, жертви на насилие.

Друг пример е Отец Иван от Нови хан, който купува 35 къщи в село Якимово и заселва там 90 човека, половината от които деца.

Социален магазин – Намира се в Двореца на културата и спорта, град Варна. Магазинът продава продукти, изработени от хора с увреждания от Трудов кооператив „Родина“, както и ръчно изработени сувенири от незрящи. Продуктите, предлагани в социалния магазин се правят ръчно от маргинализирани групи. Инициативата е част от проект „ Социален магазин – живо наследство“, който се изпълнява от Сдружение „Моят град“ с финансовата подкрепа на Община Варна.

2. Видове социални предприятия

I. Юридически лица с нестопанска цел(в обществена полза)

Организация с нестопанска цел (асоциация, фондация) е структура, която не участва в индустриални или търговски операции и не се стреми да осигури на своите членове материални придобивки. Организация с нестопанска цел е група от физически или юридически лица, които имат дейност в обществена полза..

- НПО, предоставящи услуги на представители на своите членове или на целевите групи, към които са насочени техните усилия - услугите могат да бъдат образователни, консултантски услуги за хора от

- уязвими социални групи, социални или здравни услуги, социални помощи, основни медицински услуги и др...
- На практика има организации, които извършват стопанска дейност - те използват печалбите от този бизнес за финансиране на дейности за изпълнение на социалната мисия на организацията;
  - Друг тип организации, които попадат в рамките на социалните предприятия са неправителствени организации, в които работят хора от маргинализирани или уязвими групи, обикновено хора с увреждания;
  - През последните години, особено окуражени от финансирането, осигурено от ЕС и донорски организации се наблюдават и неправителствени организации, които създават заетост и развитие на работната сила. Има редица неправителствени организации, чиято основна задача е именно да се създадат нови работни места за точно определени социални групи. Често този модел е свързан с така наречената "Защита на заетостта", където социално предприятие наема хора с увреждания - типичен пример за това са различните съюзи и сдружения на хора с увреждания - Асоциация на слепи хора, Асоциация на хората с увреден слух и така нататък.
  - Друг често разпространен модел на НПО - Социалното предприятие е организациите, които действат като посредници между целевата група - хора, с увреждания и пазара. Тези организации развиват навици за работа, създаване на работна среда и възможности за работа на хората с увреждания и след това са посредници за продажбата на произведените стоки - било чрез базар, чрез специални обекти и така нататък ... Печалбите се използват за закупуване на нови материали и разработване на допълнителни услуги.
  - Предоставяне на социални услуги е друг модел на социално предприятие в рамките на НПО - платени социални услуги на външни клиенти и в същото време организацията е доставчик на социални услуги за своите членове, които се субсидират от общината или държавата след сключване на договор.

II. Социални кооперативи

Социални кооперативи съществуват в много страни в Европа. Има подобен тип социални предприятия в България, като "социално ориентирани" кооперации също са и бизнес ориентирани - те са печалбо - ориентирани, и в същото време имат социален контекст. В действителност, този вид предприятия съществуват в България от много дълго време, но рядко са били класифицирани като социално предприятие. Въпреки това те притежават всички специфики на този вид дружество:

- Осигуряване на заетост на хората с увреждания;
- Създаване на устойчива заетост;
- Достигане на професионална и финансова подкрепа, за започване на собствен бизнес;
- Осигуряване на подкрепа чрез предоставянето на социални услуги;
- Предоставяне на специализирани услуги за хора с физически или умствени увреждания или финансови затруднения.

3. Предимства на социалните предприятия

3.1 Законови разпоредби

Организации в обществена полза

Законът за юридическите лица с нестопанска цел определя учредяването, регистрацията, структурата и дейността на организациите в обществена полза в България. Според него за учредяване на организация с нестопанска цел са нужни 7 лица, с българско или друго гражданство. Регистрацията се извършва в Агенцията по вписванията, която е отдел на Министерство на правосъдието. Всяка организация с нестопанска цел получава регистрационен номер (Булстат), който се вписва във всички официални документи на организацията.

Социален кооператив

Кооперативът е автономно сдружение на лица, които си сътрудничат доброволно по общи социални, икономически и културни въпроси. Кооперативите са обществени организации с нестопанска цел и фирми, които са собственост и се управляват от хора, които предоставят услуги (потребителска кооперация) или хората, които работят на едно и също място (работническа кооперация) или хора, които живеят на едно място (етажната собственост), хибридни организации, като кооператив на работниците и потребителските кооперации или кредитни съюзи; кооперативи, които обединяват гражданското общество и местните политици в отговор на нуждите на общността.

Кооперативът е юридическо лице, чиято регистрация и сфери на дейност са определени в Закона за кооперациите (От 28 декември 1999 г.). Кооперативът може да бъде учреден от най-малко 7 лица с решение на Учредителното събрание. Учредителното събрание приема устав и избира председател на кооператива, управителния съвет и надзорния съвет. Кооперативът се регистрира в Търговския регистър. Кооперациите и кооперативните съюзи са освободени от всякакъв вид такси във връзка с тяхното учредяване, реорганизация, прекратяване и ликвидация.

3.2 Процедура за стартиране на социално предприятие

Организация в обществена полза

Организациите в обществена полза са ЮЛНЦ. Учредяват се от минимум 7 лица. Регистрират се в съда (по адрес на седалище на организацията) и в т.н. Булстат регистър, който снабдява организацията с регистрационен номер, който се вписва във всички официални документи на организацията.

Необходими документи за регистрация

Следните документи трябва да бъдат предоставени в съда:

1. Заявление за регистрация. Заявлението се подписва от всички членове на Управителния съвет. Ако вместо УС, сдружението има едноличен ръководен орган - председател, заявлението трябва да бъде подписано от него.
2. Устав
3. Протокол от Учредителното събрание;
4. Нотариално заверени подписи на лицата, представляващи организацията;
5. Сертификат за уникалност на името;
6. Свидетелства за съдимост на членовете на УС;
7. Платежно нареждане за платена такса за регистрация

Регистрацията на Организация в обществена полза отнема около 25 дни и струва около 250 лв.

Кооператив

Кооперацията се вписва в търговския регистър по заявление на управителния съвет, към което се прилагат:

1. преписи от протокола на учредителното събрание и от устава;
2. нотариално заверени образци от подписите на лицата, които представляват кооперацията;
3. (изм. - ДВ, бр. 13 от 2003 г.) декларации от председателя на кооперацията и от членовете на управителния и контролния съвет, че не са лишени от правото да заемат ръководна, отчетническа или материалноотговорна длъжност, както и че не се намират помежду си в брак или родство по права линия и не са братя и сестри;

4. (доп. - ДВ, бр. 13 от 2003 г.) свидетелство за съдимост на председателя и на членовете на управителния и контролния съвет.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2003 г.) На вписване в регистъра подлежат данните по чл. 2, ал. 3, т. 1 и 3 (само органите), както и:

1. (изм. - ДВ, бр. 13 от 2003 г.) името и единният граждански номер на председателя на кооперацията;

2. размерът на отговорността на членовете на кооперацията над дяловите им вноски, когато такава отговорност е предвидена в устава.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 34 от 2006 г., в сила от 01.01.2008 г.) При сливане и при вливане на кооперации новата кооперация или промените по чл. 37, ал. 1 се вписват в търговския регистър, след като бъде представено съответното разрешение, издадено от Комисията за защита на конкуренцията, когато издаването му е задължително, съгласно Закона за защита на конкуренцията.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 13 от 2003 г., изм. - ДВ, бр. 41 от 2007 г.) Председателят на кооперацията е длъжен да поиска вписване в регистъра на промените на обстоятелствата, подлежащи на вписване, в 14-дневен срок от решението на общото събрание.

4. Препоръки за насърчаване на социално предприемачество

4.1 Ромска общност

В момента ромите са най-уязвимата група в областта на заетостта. Това положение допълнително се влошава от кризата в основните сектори на икономиката. Аспекти на ромското социално изключване са многобройни и се разпознават като: ниска степен на образование и квалификация, изключително нисък процент на заетост, значително неблагоприятен здравен и социален статус, катастрофални условия на живот, широко разпространени сегрегация и дискриминация, силни анти-ромски стереотипи и омраза, и т.н. . Както се посочва по-горе всички тези явления формират устойчив модел на изключване, който много трудно може да бъде разрушен.

Два важни фактори остават на заден план и поддържат моделите за изключване в селските райони, а именно, крайната бедност и липсата на демократични традиции. И двата фактора определят и запазват изключването, като селските общества са в пъти по-сегрегирани в сравнение с градските. Сред ромските общности в селските райони тези фактори имат допълнително силно отрицателно влияние, което прави невъзможно да се прекъсне порочният кръг или социалното изключване, тъй като:

- Бедността и липсата на демократични традиции се допълват с липсата на социални структури в рамките на местните ромски общности. Основните социални структури (като читалища, пенсионерски клубове, и т.н.) обикновено не включват ромите. Базиран в общността услуги биха допринесли за създаване на социални структури в общността, но масовите услуги са значително по-слабо развити в селските райони и рядко достигат ромските общности. Ето защо разработването на услуги в общността за насърчаване на активирането на ромите и създаване на вътрешнообщностни структури е задължително; Това би поставило основа за изграждане на социалната икономика като средство за развитие на ромската общност.

- Социалното изключване на ромите в селата е свързано не само с високата безработица (широко разпространена и сред по-голямата част от населението в селските райони в Източна Европа), но също така и с ниско ниво на образование, професионално обучение и качество / наличие на предоставяните услуги. Нужен е комплексен подход на интервенция, който да се фокусира върху всички тези области. Ето защо, социалното предприемачество в селските райони трябва да бъде разработено в перспектива, като средство за подкрепа на развитието на ромската общност и подобряване живота на ромите.

Необходимо е предприемането на следните действия за насърчаване на развитието на социалното предприемачество в ромска общност:

а. За ромските общности

- Повишаване на информираността в общността по отношение на социалната икономика и възможностите за финансиране;
- Ромите трябва да бъдат насърчавани да повишават нивото си на образование. Провеждане на кампании за повишаване на осведомеността сред тези общности са изключително важен метод, за да се убедят хората да изпращат децата си на училище.

б. За институциите

- Намаляване на административните бариери и пречки пред предприемачеството, включително и на административната тежест за субсидиране;
- По-добро оползотворяване на наличните средства, включително средства от ЕС, за насърчаване на ромските социални предприятия;
- Необходима е силна политическа воля, за да се подобри интеграцията на ромите в областта на социалната икономика, и в обществото като цяло;

5. Заключение

Въпреки че предприемаческите инициативи са все още не напълно развити, те са по-ефективни в сравнение с традиционните "социални услуги", защото са по-малко бюрократично, по-гъвкави и способни да образуват повече привързаност.

Социалното предприемачество разработва нови модели на активна социална подкрепа и включване, в които потребители и клиенти са насърчавани да поемат по-голяма отговорност.

Въпреки дълбоките промени, които се провеждат през последните години - законодателни и административни - все още се наблюдава липсата на ангажимент на държавните и местните органи за дейността на социалните предприятия. Те все още се възприемат по-скоро като още една "инициатива", а не като съзнателен фактор за подпомагане и развитие на местните общности.

Проектът SERCO дава възможност да се осигурят необходимите предприемачески знания и умения за създаване и управление на социални предприятия чрез обучения на ромски медиатори, като по този начин се дава възможност същите да направят живота си по-добър.

Библиография

Български център за нестопанско право и фондация „Благотворителност“ (2016)
Карта "Насърчаване и развиване на социално предприемачество в България" 2015 – 2020.

Куманова, М. & Шабани, Н. *Анализ на социалното предприемачество в България (2013)*

Институт за социално предприемачество -
<https://sites.google.com/a/piamater.org/theinstitute/>

Закон за ЮЛНЦ - <http://www.lex.bg/laws/ldoc/2134942720>

Закон за кооперациите - <http://www.mzh.government.bg/odz-shumen/Libraries/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8/ZK.sflb.ashx>

